

Союзу в економічній сфері, що впливає на малоефективність реалізації даної програми.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Африка и мир в XXI в. – М.: Ин-т Африки РАН, 2010. – 322 с.
2. Буланакова М.А. Африканский регионализм и международные ресурсы развития Африки в XXI в. // Управленческое консультирование. – 2015. – № 10. – С. 54-64.
3. Выступление Генерального секретаря ООН Кофи Аннана на пленарном заседании высокого уровня для рассмотрения вопроса об оказании поддержки Новому партнерству в интересах развития Африки (НЕПАД) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.un.org/ru/sg/annan_messages/2002/a57pv10.shtml
4. Гайдай О.М. Регіональні інтеграційні об'єднання в Африці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/posibnuku/252/15.pdf>
5. Гасім Салах. Африка в сучасній моделі світової економіки: quo vadis? // Ефективна економіка. – 2015. – № 5 [Електронний ресурс]. – Режиму доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_5_46
6. Костюнина Г.М. Интеграционные процессы в Африке: история и современность // Российский внешнеэкономический вестник. – 2016. – № 4. – С. 34-50.
7. Приложение к письму Постоянного представителя Южной Африки при Организации Объединенных Наций от 14 августа 2002 года на имя Председателя Генеральной Ассамблеи. Новое партнерство в интересах Африки [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.un.org/ru/africa/osaa/nepad.pdf>
8. Рощин Г.Е. Африка и международная помощь // Азия и Африка сегодня. – 2012. – № 7. – С. 20-23.
9. Торкунов А., Малыгин А. Современные международные отношения. – М.: Аспект Пресс, 2012. – 688 с.
10. Assessing Regional Integration in Africa V Towards an African Continental Free Trade Area. AU, ECA, ABD, 2014. – P. 95. – Режим доступа: https://www.unece.org/fileadmin/DAM/trade/TF_JointUNRCsApproach/ECA_RegionalIntegrationInAfrica.pdf
11. NEPAD [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.nepad.org>

ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ ЯПОНІЇ

*Олійник Олександр Миколайович, кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри суспільно-правових дисциплін і менеджменту освіти
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди*

Правова система Японії формувалася протягом багатьох століть. Її зародження сягає 250 р. до н. е., коли на Японських островах діяло неписане право, яке ще не відокремлювалося від традиційних релігійних поглядів синтоїзму – релігії, яка обожнювала окремі предмети природи – сонце, місяць, гори, ріки тощо. У I ст. на островах уже існували численні невеличкі країни, що об'єдналися в IV-V ст. у єдину державу. У період давньої Японії (VII-X ст.) правова система розвивалася під сильним впливом філософських, культурних і юридичних концепцій Китаю. Японія

перейняла ієрогліфічну писемність, буддизм і конфуціанські тексти. У цей період за зразком китайських кодексів були прийняті перші законодавчі акти – «Конституція Сьотоку» (604), «Маніфест Тайка» (646), «Тайхо ре» і «Тайхо рицу» (701-702), метою яких було створення єдиної централізованої системи управління країною на чолі з імператором. Суспільство поділилося на певні класи – ранги, кожен з яких повинен був виконувати строго визначену функцію. Обов'язки кожного уточнювалися в юридичних збірниках, іменованих «рицу-ре». Складені за китайськими зразками, ці збірники включали головним чином кримінальні (рицу) й адміністративні норми (ре). Норм законодавства, що регулюють майновий оборот, практично не було, внаслідок чого цивільні правовідносини упорядковувалися нормами звичаєвого права.

Наступний період розвитку Японії (X-XV ст.) вирізнявся ослабленням влади імператора, феодалною роздробленістю і співіснуванням декількох правових систем. До цього призвів розвиток у IX-X ст. системи сеньйорії – недоторканного володіння, звільненого від податків. Поступово воно перетворюється на велике земельне володіння із суверенною владою. Таким чином, у Японії набули владу кілька крупних феодалів, які не підкорювалися імператорові і мали власну юрисдикцію. Однак спільність мови, культури й території все ж стримало розходження у правових системах. Важливим моментом у розвитку владних структур стало заснування посади військового правителя країни – сьогуну. Поступово імператор стає лише формальним правителем країни, а реальна влада на кілька століть перейшла до рук сьогунів. Одночасно складається особлива військова каста (буке, самураї), якій властивий особистий правовий статус. Для японського права в цей період був характерний партикуляризм. Так, у роки Камакурського сьогунату (1185-1333) співіснували три правові системи – право куте хо, яке застосовувалося імператорським двором у землях придворної знаті й до її людей; право хондзе хо, що діяло в кожному маєтку; право буке хо, яке поширювалося на землі й людей, підвладних сьогуну. Система буке хо відігравала головну роль.

Наступний етап розвитку Японії – перехід до Нового часу (XV-XIX ст.) – характеризувався подоланням феодалної роздробленості і формуванням централізованої держави. Майже протягом усього цього періоду країна перебувала під владою сьогунів сім'ї Токугава (1603-1867). Тоді вона вперше вийшла зі стану постійних конфліктів між крупними феодалами й почала розвивати державно-правові інститути. Державна система трималася на жорсткій владі верховного правителя – сьогуну з одночасним визнанням певних прав на самоврядування заможних феодалів. Особливістю відносин з іншими державами був крайній ізоляціонізм: японці не могли залишати країну, а іноземці в'їжджати на її

територію. Ця заборона не стосувалася тільки китайців і частково голландців.

Поступово в країні сформувалася загальна судова система. Суди розглядали головним чином публічно-правові суперечки. Цивільні конфлікти, як і в Китаї, вирішувалися переважно за допомогою позасудових примирливих процедур на основі звичаєвого права. У цей час інтенсивно розвивається і правова думка Японії, яку ілюструють два документи, що значно вплинули на становлення національної правової ідеології – «Стостатейні установлення Токугава» (1616) й «Кодекс зі статей» (1742).

З 1867 р. розпочинається новий період розвитку Японії. Загальне невдоволення правлінням сьогунів, зокрема, підписанням нерівноправних договорів із західними країнами, викликало до життя відновлення реальної влади імператора. Цей процес дістав назву «Реставрація Мейдзі». У 1889 р. була прийнята перша Конституція Японії, що поєднала ідеї японського імператорського ладу з принципами західноєвропейського конституціоналізму. Держава вступила у фазу глибокого перетворення правової системи на основі рецепції романо-германського права. Французький професор Буассонад розробив для Японії кримінальний і кримінально-процесуальний кодекси, що набрали чинності в 1882 р. У 1890 р. набрали чинності Закон про судоустрій, Цивільний процесуальний кодекс, складені під впливом німецького права, а в 1898 р. – Цивільний кодекс, заснований на німецькому і французькому законодавстві. Тільки в сімейне і спадкове право була включена велика кількість інститутів японського права. У 1899 р. почав функціонувати Торговельний кодекс, також заснований на німецьких зразках.

Отже, вся система права Японії до Другої світової війни ґрунтувалася на романо-германському праві. Після поразки у цій війні Японія опинилася під владою американської військової адміністрації, що призвело до значного впливу американського права на формування нового законодавства країни. Цей процес дістав назву «вестернізації» японського права. У 1947 р. набрала чинності Конституція Японії, що закріплювала нові принципи державного й суспільного ладу: принцип суверенітету народу (при формальному збереженні монархії), верховенство парламенту в системі органів державної влади, гарантії основних прав людини, відмовлення від війни та ін. На підставі нової Конституції відбулися зміни в поточному законодавстві. Було прийнято низку законів про заборону приватної монополії і підтримку приватної торгівлі (1947), обіг цінних паперів (1948), відновлення компаній (1952) та ін. Під впливом американських правових концепцій зазнали змін Кримінальний, Цивільний процесуальний кодекси і навіть традиційні японські інститути сімейного права. Таким чином, законодавство Японії стало змішаним, у ньому з'явилися елементи як романо-германського, так і англо-американського

права. Джерелами сучасного японського права визнаються нормативно-правові акти, міжнародні договори та звичаї. Конституція є верховним законом країни, і ніякі інші нормативні акти, що в цілому чи частково суперечать її положенням, не мають законної сили. Міжнародні договори і встановлені норми міжнародного права також визнаються джерелами права.

Останнім часом в Японії приділяється значна увага правовому регулюванню інформаційних відносин, незважаючи на те, що країна давно знаходиться на передових рубежах у розробленні комп'ютерних і інформаційних технологій. Так, починаючи з 1999 р., було прийнято нормативно-правові акти, що стали основою інформаційно-телекомунікаційного суспільства та сформуvalи окрему галузь японського законодавства – інформаційне право (у 1999 р. було прийнято найважливіший закон «Про доступ до інформації, що перебуває у веденні адміністративних органів влади» № 42, у 2000 р. – закон «Про формування передового інформаційного і телекомунікаційного мережевого суспільства», що містить основні принципи розвитку інформаційного суспільства Японії, в 2005 р. – закон «Про захист персональної інформації»).

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Бехруз Х. Порівняльне правознавство: Підручник. – Одеса: Фенікс, 2009. – 464 с.
2. Иода И. Сравнительное правоведение в Японии: прошлое и настоящее // Очерки сравнительного правоведения. – М., 1981. – С. 229-255.
3. Порівняльне правознавство: Підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів / С.П. Погребняк, Д.В. Лук'янов, І.О. Біля-Сабадаш та ін.; за заг. ред. О.В. Петришина. – Х.: Право, 2012. – 272 с.
4. Правові системи сучасності (західна традиція права): Навч. посіб. / І.М. Ситар. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ. – 2009. – 407 с.
5. Правові системи сучасності: Навч. посіб. / Ю.С. Шемшученко, О.Л. Богініч, В.Ю. Васецький, К.П. Вовраженцева, С.Д. Гусарєв; ред. Ю.С. Шемшученко; НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. – К.: Юрид. думка, 2012. – 490 с.
6. Сухарев А.Я. Правовые системы стран мира: Энциклопедический справочник // Правознавец. Електронна бібліотека юридичної літератури. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// pravoznavec.com.ua](http://pravoznavec.com.ua).